

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/40>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

FEATURES OF THE LEGAL STATUS OF CHARITABLE ORGANIZATIONS

Воробйова В.І., студентка IV курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Гуденко Д.О., студентка IV курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Кравцов С.О., к.ю.н.,

доцент кафедри цивільного процесу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті зазначається, що діяльність благодійних організацій повинна здійснюватися виключно в правовому полі й мати високий ступінь фінансової прозорості. Усе це дозволить благодійним організаціям побудувати сприятливі відносини з громадськістю та зміцнити ділову репутацію компаній-донорів.

З огляду на це питання, пов'язані з визначенням особливостей правового статусу благодійних організацій, а також питання правового регулювання діяльності таких організацій у цілому набувають особливої актуальності. Зокрема, вони вкрай важливі й тоді, коли в країні з'являються будь-які кризові явища, які тягнуть за собою зниження якості життя, будь-які надзвичайні ситуації, локальні конфлікти тощо.

Водночас автори вказують на те, що наразі переважна більшість досліджень у цьому напрямку здійснювалась саме цивілістами, натомість аналіз правового статусу благодійної організації саме як суб'єкта господарювання лише поверхневий. Крім того, зазначається, що відсутність системного підходу під час формування нормативно-правової бази у сфері благодійності проявилася в численних прогалинах, що створювало перешкоди в процесі здійснення благодійної діяльності. Тому, враховуючи важливість і неоднозначність досліджуваного питання, автори вважають, що це питання вимагає від вітчизняних науковців значної уваги.

З огляду на зазначене в статті досліджено особливості правового статусу благодійних організацій на основі аналізу чинного національного законодавства й зарубіжного досвіду. Крім того, особлива увага в роботі приділяється визначенню дефініції «благодійна організація» саме як суб'єкта некомерційної господарської діяльності й виокремленню її ознак.

Разом із тим зроблено висновок, що визначені в ході дослідження особливості й певні неузгодженості у визначенні правового статусу благодійних організацій вказують на деякі недоліки їхньої законодавчої регламентації. Багатоаспектність підходів до поняття благодійної організації та властивих їй ознак, множинність нормативно-правових актів, що визначають її правовий статус, відсутність між ними необхідного взаємозв'язку знижують ефективність благодійних організацій і багато в чому обмежують можливості їх участі в нових соціально-економічних відносинах спільного споживання.

Ключові слова: благодійна організація, неприбуткова організація, некомерційна господарська діяльність.

The article states that given the great importance of the activities of charitable organizations, it should be carried out exclusively in the legal field and has a high degree of financial transparency. All this will allow charitable organizations to build favorable public relations and strengthen the business reputation of donor companies.

In view of this, issues related to determining the specifics of the legal status of charitable organizations, as well as issues of legal regulation of such organizations in general, are particularly relevant, in particular, they are extremely important when there are any crises in the country, phenomena that lead to a decrease in the quality of life, any emergencies, local conflicts, etc.

At the same time, the authors points out that currently the vast majority of research in this area was carried out by civilians, while the analysis of the legal status of a charitable organization as a business entity is only superficial. In addition, it is noted that the lack of a systematic approach to the formation of the legal framework in the field of charity manifested itself in numerous conflicts and gaps, which created obstacles in the process of charitable activities. Therefore, given the problematic nature of the research question, the author believes that this question requires from domestic scientists, considerable attention.

In view of the above, the authors examine the features of the legal status of charitable organizations based on the analysis of current legislation and foreign experience. In addition, special attention is paid to clarifying the essence of the concept of "charitable organization" and highlighting the main features of the researched business entity.

As a result of the research, the authors points out the expediency of defining a charitable organization as a subject of non-commercial economic activity.

At the same time, it is concluded that the features and certain problematic aspects identified in the study in determining the legal status of charitable organizations indicate certain shortcomings of legislative approaches to regulating the legal status of charitable organizations. The vagueness of the concept of a charitable organization and its inherent features, the plurality of legal acts that determine its legal status, and the lack of the necessary relationship between them reduce the effectiveness of charitable organizations and greatly limit their participation in new socio-economic relations.

Key words: legal status, charitable organization, non-profit organization, non-commercial economic activity.

Постановка проблеми. Благодійна діяльність для сучасного суспільства, як і раніше, залишається однією з найважливіших складових частин, що забезпечує розвиток багатьох

соціальних сфер. Особливе значення вона набуває в сучасних умовах, що вимагають перегляду традиційних підходів до визначення сутності благодійності та її можливих форм.

Благодійна діяльність здійснюється в основному через благодійні організації. Благодійна організація – це юридична особа, яка створена й працює з метою фінансування різних видів благодійної діяльності коштом матеріальних засобів організацій. Якщо благодійна діяльність реалізується за допомогою організацій, то вона, як правило, носить плановий, системний характер, дозволяє контролювати напрями й види допомоги, визначати пріоритети й правила її надання, прогнозувати обсяги грошових коштів. У благодійних організацій більше можливостей залучити волонтерів для виконання робіт у рамках благодійності. Вони можуть залучити й акумулювати ресурси для реалізації благодійних проєктів із різних джерел, брати участь у муніципальних, державних і міжнародних проєктах.

Ураховуючи велике значення діяльності благодійних організацій, вона повинна здійснюватися виключно в правовому полі й мати високий ступінь фінансової прозорості. Усе це дозволить благодійним організаціям вибудувати сприятливі відносини з громадськістю та зміцнити ділову репутацію компаній-донорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом науковці почали все більше приділяти увагу дослідженню питань, що стосуються визначення правового статусу благодійних організацій. Слід відзначити науковий здобуток таких учених, як М.С. Долинська, І.В. Литвин, Ю.В. Логвиненко, В.В. Новікова, С.О. Почтарьов, В.О. Чепурнов, О.П. Яковенко. Крім того, окремим аспектам дослідження правового статусу благодійних організацій та особливостей здійснення благодійної діяльності в цілому приділяли увагу такі вітчизняні й зарубіжні дослідники, як Р. Апресян, В. Борисова, Я. Буздуган, М. Галянчик, О. Дзера, О. Зозуляк, І. Жигалкін, О. Ляченко, К. Кацюба, Х. Коновейчук, Н. Козлова, В. Коссак, В. Кочин, В. Луць, Р. Майданик, О. Марченко, М. Омеїнська, З. Ромовська, І. Спасибо-Фатеева, Р. Стефанчук, Ф. Ступак, В. Піддубна, Р. Шишка, О. Хортюк, О. Яворська.

Не дивлячись на значну кількість наукових здобутків щодо розкриття такого питання, варто зазначити, що переважна більшість досліджень у цьому напрямку здійснювалась саме цивілістами, натомість аналіз правового статусу благодійної організації саме як суб'єкта господарювання лише поверхневий. Тому, враховуючи проблемність досліджуваного питання, вважаємо, що воно вимагає від вітчизняних науковців неабиякої уваги.

Метою статті є дослідити особливості правового статусу благодійних організацій і виокремити основні ознаки досліджуваного суб'єкта господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалося, за таких умов, які наразі складаються в Україні, особливим завданням держави є всебічне сприяння подальшому вдосконаленню форм благодійності, в тому числі її інституціоналізації за допомогою створення оптимальних умов для функціонування благодійних організацій і підвищення їхньої результативності. Подібні організації через притаманні їм властивості й переваги здатні виступати майданчиками для безоплатного надання соціальних послуг і колективного споживання необхідних у суспільстві ресурсів або адекватним чином забезпечувати їх ефективну роботу.

Той факт, що у Світовому рейтингу благодійності (CAF World Giving Index), який щорічно складається CAF (Charities Aid Foundation), що охоплює 139 країн, Україною займає, зазвичай, досить низькі сходинки [1], однозначно свідчить про певні недоліки державної політики в цій сфері.

Так, на нашу думку, одним із них є відсутність ефективної законодавчої регламентації правового статусу благодійних організацій.

Спеціальним актом, що закріплює правові основи благодійної діяльності й специфіку правового положення осіб, які її здійснюють, є Закон України «Про

благодійну діяльність і благодійні організації» від 05 лютого 2012 року (далі – Закон) [2]. Так, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону благодійна діяльність – це добровільна особиста й / або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара. Можливі цілі благодійної діяльності містять 15 напрямків: соціальна підтримка й соціальний захист громадян, включаючи поліпшення матеріального становища малозабезпечених, соціальну реабілітацію безробітних, інвалідів, подолання бідності, стимулювання економічного росту й розвитку економіки тощо (ст. 3 Закону).

Проголошуючи безперешкодність і добровільність благодійної діяльності, свободу вибору її цілей, законодавець наділяє правом на заняття нею громадян та юридичних осіб, які можуть здійснювати її індивідуально або об'єднавшись, з утворенням або без утворення благодійної організації. Водночас благодійна організація розглядається як самостійне утворення, яке наділене правосуб'єктністю, оскільки вона підлягає державній реєстрації в установленому порядку.

Згідно зі ст. 1 Закону благодійна організація – це юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах як основну мету її діяльності. Законом встановлюються деякі положення про створення та припинення благодійних організацій, їх засновників, структуру й компетенцію органів управління; передбачаються загальні умови й порядок діяльності благодійних організацій. Також він визначає можливі заходи підтримки благодійних організацій, містить норми про контроль за їх діяльністю та про відповідальність за допущені порушення. Ці спеціальні правила застосовуються до всіх благодійних організацій незалежно від їхніх форм.

Уніфікація окремих аспектів статусу благодійних організацій зіграла певну позитивну роль. Разом із тим практика застосування Закону виявила в ньому ряд недоліків. Зокрема, в ньому й досі не сформульовано єдиного підходу до регулювання відносин у сфері волонтерства, крім того, питання правового статусу благодійних організацій також чітко не врегульовані.

З аналізу норми вищезазначеного Закону слідують три ознаки благодійних організацій. По-перше, це некомерційні юридичні особи, які мають основні цілі, не пов'язані з отриманням прибутку й не розподіляють отриманий прибуток між учасниками.

По-друге, благодійними можуть визнаватися лише недержавні й не муніципальні некомерційні організації, тобто їх засновниками не можуть бути органи державної влади й місцевого самоврядування, а також державні й муніципальні унітарні підприємства й установи.

По-третє, основні цілі благодійних організацій повинні відповідати цілям благодійної діяльності, переліченим у ст. 3 Закону.

Разом із тим варто погодитися з думкою І.І. Шпуганич, яка визначає дві групи ознак, що притаманні благодійній організації:

1) загальні, якими наділені всі юридичні особи: організаційна єдність; майнова відокремленість; самостійна майнова відповідальність; наявність цивільної правової дієздатності; здатність юридичної особи діяти в цивільному обороті від власного імені, зокрема самостійно бути позивачем і відповідачем у суді; здійснення діяльності на підставі установчих документів;

2) спеціальні, що характеризують благодійні організації як особливі суб'єкти цивільного права: мета – здійснення благодійної діяльності; особлива спрямованість одержаного прибутку, неможливість його розподілу між засновниками, учасниками, представниками трудо-

вого колективу тощо; специфічне коло правонаступників у випадку реорганізації, а також цільовий характер використання майна, що залишилося під час ліквідації [3, с. 34].

З урахуванням наведених ознак вважаємо за доцільне визначати благодійну організацію як непідприємницьку юридичну особу приватного права, основною метою якої є здійснення благодійної діяльності.

Разом із тим варто зазначити, що основні проблеми, пов'язані з визначенням поняття благодійних організацій та їх правосуб'єктності, зумовлені множинністю нормативно-правових актів, що регламентують статус таких утворень, зокрема це й Цивільний кодекс України [4], й Господарський кодекс України [5], й уже згадуваний Закон України «Про благодійну діяльність і благодійні організації». Норми таких нормативно-правових актів не тотожні одна одній, тому встановити однозначно принципи їхнього взаємозв'язку й підпорядкування досить складно.

Оскільки благодійна організація – це завжди юридична особа, основним актом, що закріплює її правове становище, є, з одного боку, Цивільний кодекс України, який у загальному вигляді регулює статус юридичних осіб, у тому числі некомерційних, їх правоздатність, принципи внутрішнього устрою та управління, питання їх виникнення та припинення, а з іншого – Господарський кодекс (далі – ГК) України, який визначає, що благодійна організація є неприбутковою організацією.

Разом із тим досить поширена думка, що благодійні організації є некомерційними суб'єктами господарювання. Річ у тому, що в сучасному законодавстві мають місце деякі узагальнювальні поняття, зміст яких «конкурує» не тільки між собою, а й з поняттям «некомерційна господарська діяльність». Йдеться, наприклад, про поняття «неприбуткова діяльність», «непідприємницька діяльність» і просто «некомерційна діяльність». Саме ця обставина спричиняє чималі складнощі, особливо в тих випадках, коли виникає необхідність уточнення правового статусу суб'єкта того чи іншого виду діяльності.

Наприклад, коли благодійна організація має головною метою своєї діяльності благодійництво, то відповідно до ст. 131 ГК України вона є суб'єктом неприбуткової діяльності. Якщо ж цей фонд для досягнення свого статутного завдання здійснює ту чи іншу господарську діяльність, то він перетворюється на суб'єкта господарської діяльності [6, с. 117].

На нашу думку, в такому разі благодійні організації все ж таки доцільно визначати саме як суб'єкти некомерційної господарської діяльності.

Така позиція зумовлена тим, що згідно з положеннями ГК України некомерційні організації, на відміну від більшості комерційних організацій, мають спеціальну правосуб'єктність, суть якої полягає в можливості некомерційних організацій мати лише ті цивільні права, які відповідають визначеним певним цілям діяльності некомерційних організацій, і нести пов'язані із цією діяльністю обов'язки.

Таким чином, спеціальна правосуб'єктність некомерційних, зокрема й благодійних, організацій виокремлює певні обмеження на здійснювану ними підприємницьку діяльність. Дійсно, некомерційні організації можуть здійснювати підприємницьку діяльність лише в тих випадках, коли це послугує досягненню цілей, заради яких вони створені. Встановлюючи таких підхід, законодавець певною мірою враховує зарубіжний досвід правового регулювання підприємницької діяльності некомерційних, у тому числі благодійних, організацій. Справді, в нормах зарубіжного законодавства велике значення має ступінь зв'язку підприємницької діяльності некомерційних організацій, зокрема благодійних, із реалізованими ними загальнокорисними цілями. Незв'язана із зазначе-

ними цілями підприємницька діяльність некомерційних організацій характеризується менш пільговим режимом, ніж та, яка знаходиться в тісному зв'язку з вищевказаними цілями. Так, у Великобританії бізнес благодійного товариства, не пов'язаний із реалізованими вимогами суспільства загальнокорисними цілями, не може займати більше ніж 10 % всього обсягу діяльності благодійного товариства. Крім того, благодійне товариство не має права займатися таким бізнесом безпосередньо: закон вимагає, щоб для цих цілей воно заснувало підприємницьку корпорацію [7, с. 95].

Разом із тим варто зазначити, що чинне законодавство не встановлює чітких критеріїв відповідності підприємницької діяльності некомерційних організацій тим основним цілям, які вони переслідують. Натомість такі критерії знаходять своє відбиття в практиці міжнародного комерційного арбітражу. Такою, що суперечить цілям створення благодійного фонду, визнається підприємницька діяльність, спрямована на одержання прибутку коштом дестинаторів (осіб, яким фонд повинен надавати майнову, фінансову чи іншу допомогу). Це зумовлено тим, що благодійний фонд або ж інший вид благодійної організації має право займатися підприємницькою діяльністю, однак ця діяльність обмежена його статутними цілями. Зокрема, підприємницька діяльність фонду, спрямована на отримання прибутку коштом осіб, яким фонд повинен надавати майнову, фінансову чи іншу допомогу, очевидно суперечить певним законам і статутним цілям створення фонду.

Крім того, варто також зазначити, що благодійний характер організації, тобто її благодійна мета, може існувати лише за умови здійснення нею діяльності. Для благодійних організацій вона передбачає безкорисливу – безоплатну або на пільгових умовах – передачу майна громадянам або юридичним особам, безкорисливе виконання робіт, надання послуг, надання іншої підтримки. Але обсяг цивільної правосуб'єктності некомерційної організації визначається її основною метою, а не способами її досягнення, видами й умовами її діяльності. Ситуація ускладнюється тим, що здійснювати благодійну діяльність у цілях свого створення може будь-яка некомерційна організація.

Національні суди як орієнтир нерідко використовують найменування некомерційної організації, оскільки згідно з вимогами законодавства воно повинно містити вказівку на характер її діяльності. Наявність у найменуванні організації слова «благодійна», на думку судів, свідчить про її відповідні якості, причому навіть тоді, коли найменування одночасно містить вказівку на кілька напрямків діяльності. Однак слід зазначити, що не всі організації, які мають у своєму найменуванні відповідну вказівку, реалізують безпосередньо благодійні цілі. Навпаки, діє значна кількість некомерційних організацій, націлених на благодійну діяльність, у назві яких прикметник «благодійна» відсутній і замінений близьким за змістом поняттям.

У такому аспекті доречно звернутися до практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, відповідно до рішення ЄСПЛ «Чеголеа проти Румунії» (заява № 25560/13) зазначається таке. Габрієла Чеголеа подала до генерального секретаріату уряду заяву про реєстрацію фонду, який вона очолювала, як благодійної організації. Такий статус був необхідний їй для отримання дозволу висувати свою кандидатуру на парламентських виборах від імені фонду як організації, що представляє національну меншину.

Секретаріат зареєстрував заяву й передав її до Департаменту міжетнічних відносин (DRI) і до Міністерства культури й національної спадщини. DRI відхилив заяву фонду. Це рішення оскаржувалося, але безрезультатно. Згодом набрав чинності закон, який вніс зміни до порядку надання організаціям статусу благодійної.

Коли Чеголеа намагалася зареєструватися в Центральному виборчому бюро як кандидат від фонду на парламентські вибори, то отримала відмову, оскільки її фонд не мав статусу благодійної організації.

Рішення бюро жінка також оскаржила в суді, стверджуючи, серед іншого, що вона зазнала дискримінації, а також те, що законодавство було неконституційним. Суд підтвердив правомірність відмови в реєстрації, але задовольнив запит щодо подання заяви до Конституційного суду. Щоправда, останній оголосив її заяву непринятною, а через кілька днів закінчився термін реєстрації кандидатів на парламентські вибори.

На цьому справа не закінчилася. Пізніше Чеголеа отримала відповідь Міністерства культури й національної спадщини, яке також розглядало первинну заяву жінки за дорученням генерального секретаріату уряду. У міністерстві пояснили, що коли була подана й розглянута її заява, фонд відповідав встановленим законодавством критеріям надання статусу благодійної організації, але після внесення змін до законодавства були встановлені нові критерії, яким фонд вже не відповідав.

Тоді Чеголеа звернулася до Європейського суду з прав людини. Посилаючись на ст. 3 (право на вільні вибори) Протоколу № 1 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод разом зі ст. 14 (заборона дискримінації) Конвенції, вона стверджувала, що до неї були застосовані додаткові вимоги щодо участі у виборах у порівнянні з тією особою, що вже представляла нацменшину в румунському парламенті (тому було досить поновити свою кандидатуру без будь-яких додаткових умов).

У Страсбурзі визнали, що заявниця зазнала різниці в ставленні під час здійснення своїх виборчих прав, оскільки, на відміну від організацій, вже представлених у Парламенті, її фонд мав отримати статус благодійної організації. Мета тут полягала в забезпеченні належного представництва, й ця умова була заздалегідь відома заявниці. Але критерії, яким необхідно було відповідати кандидату, були змінені за менш ніж п'ять місяців до виборів і після того, як фонд подав відповідну заяву.

Також в ЄСПЛ врахували, що заяву опрацьовували два органи влади, які зрештою дійшли протилежних висновків. Один із них – після завершення виборів. Так, DRI обґрунтував свою відмову на підставі того, що діяльність фонду не стосувалася міжетнічних відносин, а Міністерство вважало, що фонд відповідав висунутим критеріям до їх законодавчої зміни. Крім того, правовий статус цих відповідей не був зрозумілий із національного законодавства й практики.

Вищий касаційний суд Румунії відхилив позов, поданий фондом, який оскаржував відмову виконавчої влади надати статус благодійної організації не зважаючи на те, що той відповідав встановленим законом критеріям. Водночас національний суд констатував, що надання такого статусу знаходилося в межах розсуду виконавчої влади. Тож суди не мали реальних повноважень із перегляду, а тому не було достатніх гарантій від свавілля.

З огляду на всі ці міркування ЄСПЛ постановив, що різниця в ставленні до заявниці в порівнянні з іншими національними організаціями меншин, які вже були представлені в Парламенті, була не досить обґрунтована переслідуваною законною метою. Тому відбулося порушення ст. 14 Конвенції разом зі ст. 3 Протоколу № 1 Конвенції. Суд вирішив, що виявлення порушення складало досить справедливий задоволення щодо будь-якої моральної шкоди [8].

Разом із тим в юридичній літературі висловлюється думка, що вищезазначена вимога означає заборону на здійснення некомерційними (благодійними) організаціями тих видів підприємницької діяльності, які суперечать основним цілям зазначених організацій. Наприклад, у рамках такої заборони автономна некомерційна організація,

створена з метою охорони навколишнього середовища, не має права здійснювати підприємницьку діяльність у тих сферах, які пов'язані із забрудненням навколишнього середовища. Проте з питання про відповідність підприємницької діяльності некомерційних (благодійних) організацій їхнім основним цілям існують і інші позиції. Так, деякі правознавці вважають, що ГК України зобов'язує некомерційні (благодійні) організації здійснювати підприємницьку діяльність виключно в тих сферах, в яких реалізуються основні цілі некомерційних (благодійних) організацій. У зв'язку із цим, наприклад, благодійна організація, створена з метою сприяння працевлаштуванню та забезпеченню житлом вимушених переселенців, має право вести підприємницьку діяльність лише в зазначених сферах.

Також звертаємо увагу, що ще одним підтвердженням висунутої тези щодо можливості благодійних організацій отримувати прибуток може бути, зокрема, положення п. 9 ч. 1 ст. 5 Закону, що визначає такий вид благодійної діяльності, як проведення благодійних аукціонів.

З огляду на зазначене, можемо сказати, що законодавство України містить приписи, які дозволяють встановити певну грань для провадження благодійними організаціями підприємницької діяльності. Згідно із ч. 1 ст. 11 Закону метою благодійних організацій не може бути одержання та розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних із ними осіб, а також серед працівників таких організацій. Уважаємо, що така норма обмежує право благодійної організації одержувати прибуток і розподіляти його серед визначеного кола осіб. Тобто ключовою в такому випадку є не сама заборона отримання прибутку, а обмеження щодо його розподілу, використання, спрямування. Оскільки відповідно до ч. 4 ст. 16 Закону благодійні організації мають право здійснювати господарську діяльність без мети одержання прибутку, що сприяє досягненню їхніх статутних цілей, вважається, що отриманий прибуток, якщо він спрямований на реалізацію основної мети, не характеризує організацію як підприємницьку.

За такої умови, на нашу думку, використання частини одержаного прибутку (відповідно до Закону – 20 %) на покриття адміністративних витрат (виплату заробітних плат працівників організації, оренду приміщення, купівлю канцелярських товарів, витрат, пов'язаних з управлінням благодійними ендаментами тощо) повинно розглядатися як таке, що сприяє досягненню цілей організації, визначених установчими документами. Без сумніву, адміністративні витрати є важливою складовою частиною всіх витрат благодійної організації. Прямий зв'язок між здійснюваною благодійною діяльністю як основною метою створення благодійної організації та супутніми витратами, які необхідні в цьому процесі, очевидний. Саме тому адміністративні витрати не вважатимуться порушенням норм щодо цільового використання доходів (прибутків) благодійної організації за умови додержання законодавчо встановленого розміру.

Щодо віднесення благодійної організації до категорії неприбуткових організацій, необхідно детальніше проаналізувати приписи Податкового кодексу України.

Саме цей акт визначає критерії, які характеризують організацію як неприбуткову.

Підсумовуючи вищевикладене й оперуючи термінологією ГК України (поняттями «комерційна господарська діяльність» і «некомерційна господарська діяльність», що використовуються під час характеристики суб'єктів господарювання), благодійні організації слід віднести до категорії суб'єктів, що здійснює некомерційну господарську діяльність. Водночас некомерційний характер благодійної організації означає, що дохід (прибуток), отриманий у процесі роботи організації, не підлягає розподілу між її засновниками, учасниками, працівниками тощо [9, с. 38].

Висновки і пропозиції. Уважаємо, що зазначені особливості й певні проблемні аспекти у визначенні правового статусу благодійних організацій, які не є єдиними, вказують на певні недоліки законодавчих підходів до регламентації правового статусу благодійних організацій. Нечіткість поняття благодійної організації та властивих їй ознак, множинність правових актів, що визначають її правовий статус, і відсутність між ними необхідного взаємозв'язку знижують ефективність благодійних організацій і багато в чому обмежують можливості їхньої участі в нових соціально-економічних відносинах спільного споживання.

Все це свідчить про необхідність проведення реформування законодавства в цій сфері, в ході якого особлива увага повинна бути приділена конкретизації правового статусу благодійних організацій. Насамперед потрібно з урахуванням сучасних соціально-економічних потреб уточнити поняття благодійних організацій і критерії їх відмежування від інших суб'єктів господарювання; встановити можливість створення благодійних організацій лише в певних правових формах, відповідних їхнім цілям, напрямам і методам діяльності; чіткіше визначити обсяг і зміст їхньої цивільної правоздатності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Світовий рейтинг благодійності (CAF World Giving Index). 2019. *КАФ : Благотворительный фонд развития филантропии* : веб-сайт. URL: http://www.cafrussia.ru/page/mirovoi_reiting_blagotvoritelnosti_1 (дата звернення: 23.10.2020).
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05 лютого 2012 р. № 5073-VI / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 25. Ст. 252.
3. Шпугарич І.І. Благодійні організації як суб'єкти цивільного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Львів. нац. ун-т. ім. І. Франка. Львів, 2018. 214 с.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
5. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст.144.
6. Щокін Р.Г. Некомерційна господарська діяльність в Україні: сутність, нормативно-правова основа та проблемні аспекти. *Наше право*. 2015. № 1. С. 115–120.
7. Благотворительность вчера и сегодня / под. ред. В.В. Меньшикова. Москва, 2017. 213 с.
8. ECHR case of Segolea v. Romania (application no. 25560/13). *HUDOC : European Court of Human Rights*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6669621-8870622> (дата звернення: 29.10.2020).
9. Шпугарич І.І. Особливості використання прибутку від здійснення господарської діяльності благодійною організацією. *Громадянське суспільство в Україні: проблеми забезпечення правотворчої діяльності* : міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 1–2 квітня 2016 р. Харків, 2016. С. 36–40.